

társaságbeli iskolákban követett tanrendszer szerkesztője e rend 4. főnöke Aquaviva Claudius atri herceg volt. E tanterv szerint az iskolai tanításnak nem az a feladata, hogy tanítványait sokoldalú tudományokkal felületesen elhalmozza..., hanem hogy a tudományok első alapját megvetve, tanítványait képessé tegye, hogy hajlamukhoz képest további önképztetésüket önállólag eszközölhessék.

3. A tanulók egyénisége. *Békefi Remig: Közoktatás.* (Az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye, V. köt, a 142. lapon): Érdekes, hogy már ennek a kornak mily biztos érzéke volt az oktatás alapelvei iránt (t. i. a XIV. századbéli székesegyházi iskolák statutumairól szól.) Nemcsak irányeszméül vallja, hanem tanfőfiától meg is követeli, hogy az oktatásban tekintettel legyenek a tanulók egyéniségére. Ezért írja elő, hogy az oktatás alakja és anyaga az iskolások egyéniségéhez alkalmazkodjék. S aki ezt figyelmen kívül hagyja, állásával fizet érte.

4. *Táncsics Mihálynak* a képviselőházhoz folyó 1871. évi február hóban benyújtott *Indítványa* (illetőleg javaslata) a *közoktatás és köznevelés reformja tárgyában* (Pest, 1871. 27. lap) javaslatait 33 pontba foglalja össze. A 20. pont szerint a tanítás mindennemű intézetben ingyenes és általánosan kötelezett legyen. A 33. a) pont így szól: Maguk a tanárok és hittanárok mindnyájan egyszerű sötétszínű (fekete, barna, sötétszürke) magyar szabású ruhát viselvén, jó példával menjenek elő s a szüléssel közreműködve, az ifjúságot hasonlóra buzdítsák, sőt kötelezzék.

— m —

Földrajzi didaktikai kiállítás az állami polgári iskolai tanárképző főiskola gyakorló iskolájában. A gyakorló polgári iskola tanárai mindig tudatában voltak annak, hogy a leendő polgári iskolai tanárok gyakorlati kiképzésén felül egyéb feladataik is vannak. A gyakorló iskolai tanárnak a legtöbb és legjobb alkalma van, az iskolai munka folytonos és céltudatos megfigyelése és megvitatása útján a gyakorlatot javítani és a módszereket fejleszteni. A szaktevő tanárnak itt hivatásbeli kötelessége oda hatni, hogy helyesen megalapozott, tudatos módszeres eljárás alakuljon ki. Hogy elért eredményeinek minél nagyobb gyakorlati jelentősége legyen, lehető nagy nyilvánosságot iparkodott azóknak biztosítani.

A gyakorló polgári iskola tanártestülete, hogy ezt a célját elérje, a következő eszközöket alkalmazta:

a) Kimondotta, hogy a gyakorló iskola tanítási órái, minden érdeklődő kartárs részére nyilvánosak, azokon, előzetes bejelentés után, jelen lehet. E tekintetben a gyakorló iskola jelentékeny eredményekre hivatkozhatik, mert a tanítási órák igen látogatottak.

b) Minden évben több nyilvános módszeres értekezletet tart.

c) A »Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára« címen metodikai könyvsorozatot és a »Cselekvés Iskolája« címen folyóiratot ad ki. A könyvsorozatban most jelent meg a XXXI. kötet, megtalálható benne most már a polgári iskola minden tantárgyának módszeres vezérkönyve.

d) Végül ezt a célt szolgálja még az állandó didaktikai kiállítás is. Ezen kiállítanak minden anyagot, amely a gyakorló iskolában követett mód-

szere rávilágít. Kiállítanak tanítási tervezeteket, tanmeneteket, a tanulók füzeteit és naplóit, rajzait és kézimunkáit, földrajzi és történelmi vázlatait, a tanulók készítményeit a fizika, vegytan és biológia köréből, lélektanilag megfigyelések táblázatait és grafikonjait, a tanárok és tanárjelöltek szemléltető munkáit.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minisztérium a wisszatért területek polgári iskolai tanárainak továbbképzésére a legutóbbi nyár folyamán a szegedi főiskolán nyári tanfolyamot szervezett. Ebből az alkalomból a gyakorló iskola szakvezető tanára, *Udvarhelyi Károly* a földrajzi didaktikai anyagot erősen kibővítve állította ki. A tanfolyam korlátozott óraszámja nem elég — mondja Udvarhelyi — hogy a tanítással kapcsolatos összes módszeres mozzanatokot, nevelői eljárásokat, célkitűzéseket és ezeknek gyakorlati keresztülvitelét, különösen pedig a tanulókkal együttműködő, mindig jobb megoldásokat kereső tanári munkafolyamatot olyan behatóan és terjedelemben lehessen bemutatni, mint ahogy azt a szaktárgy sokrétűsége megkívánná. A kiállítás anyaga ilyen irányú szükségletek kielégítését szolgálja.

A kiállított anyagról Udvarhelyi Károly csinosan kiállított jegyzéket adott ki. A 28 lapos füzet nem egyszerű felsorolása a kiállított anyagnak, hanem ezzel kapcsolatban igen értékes módszeres utbaigazításokat ad, úgy hogy a füzet a földrajz tanításánál, szemléltető eszközök előállításánál és használatuknál igen jó szolgálatot tehet.

A kiállított anyag 287 sorszám alatt van jegyzékbe foglalva. Az 1. táblázat igen ügyes összeállításban bemutatja a földrajztanítás tárgyi, alaki és nevelői céljait, valamint a célok eléréséhez vezető legalkalmasabb módszeres eljárásokat. Ezekhez azután minden osztályból pár részletes óravázlatot csatol, melyek rámutatnak a módszerre, a tanítás menetére, a szemléltetési eljárásokra.

A földrajzi szemléltetést két csoportban mutatja be: a természetben való szemléltetés és a szimbolikus szemléltetés csoportjában.

Amit a valóságban bemutatnak, azt kirándulások alkalmával teszik. Kirándulások alkalmával figyelik a tanulók a szelek járását, a párologás és légnyomás tüneteit, a növény és állatvilág összefüggését és az ezekkel kapcsolatos gazdasági lehetőségeket. A tanulók kiállított, rendkívül érdekes, kirándulási naplói mutatják ezt a munkát. Ilyen pl. »Megfigyelések egy tiszaparti kiránduláson.« A kirándulás környekének teljes tájleírása különös tekintettel az árvízvédelemre. Egy másik: »Egy tanya, szikes föld és azok élete egy tanulmányi kirándulás tükrében.« Közli a tanulók gyűjtését és munkáját.

A tanulók lakóhelyi időjárás megfigyelése grafikonokban feldolgozva. Havi hőmérsékleti és légnyomás grafikonok.

Ebben a csoportban állította ki a természetben gyűjtött kőzeteket, ásványokat és talajnemeket. Igen gazdag a képszemléltetésre vonatkozó anyag, ezek közül sokat a tanár fotografált vagy festett.

A tárgyi tudásnak, a metodikai művészetnek és a kifogyhatatlan találmányosságának imponáló része a földrajzi kísérletekre vonatkozó kiállítás. A gyűrődés, vetődés, különböző fekvésű lejtők felmelegedésének szemlélt-

tetésére, a száraz homok és víz különböző fölmelegedésére, a meleg levegő fölfelé áramlására, a párolgásra és lecsapódásra vonatkozó kísérletekben meglepő Udvarhelyi találékonyága.

Amit nem mutathat be természetben, azt elsősorban rajzokkal, fényképekkel, festményekkel és filmmel szemlélteti. Bemutatja a térkép sokoldalú használatát. Bemutatja, hogyan kell a tanulókat a jelek mögötti meglátásokig elvezetni. Igen ügyesen készített rajzokkal vezet rá a tanulót a mérték fogalmára, a szintvonalas hegyábrázolás fogalmára, domborzati alakulatok függőleges és vízszintes metszeteire, a rétegvonalakra, a szintgörbékre stb.

Kiállította a színes krétákkal előállított táblái magyarázó rajzokat, amelyek ugyancsak Udvarhelyi nagyszerű rajztudását dicsérik. A tanulók a tanárral együtt rajzolnak. Bemutatja a tanulók munkanaplóit. Ezek világosan szemléltetik az egyes osztályokban követett tanítási eljárást. A bemutatott földrajzi vázlatok nem térképmásolatok, hanem vázlatok, amelyeket a tanulók felelés közben készítenek. A tanulók ugyanis gyakran rajzolva felelnek.

Nagy mennyiségben találunk a kiállított tárgyak között egyéb szemléltető rajzokat. Ezek állandó szemléltető eszközök, amelyeket részben a szaktanár, részben a tanárjelölték, egy részben pedig a tanulók készítenek.

Bemutatja továbbá a homokasztalon végzett munkálatokat, vízrajzi kísérleteket, földrajzi alapfogalmakat, stb.

Udvarhelyi Károly földrajzi vezérkönyve, vázlatai a földrajztanításhoz, földrajzi munkanaplói országszerte ismertté tették nevét. Ezzel a gazdag kiállítással megmutatta, mit alkothat egy Istentől megáldott tanítói egyéniség, a tehetséges és elhivatott pedagógus.

Szenes Adolf.

ELHÜNYT PEDAGÓGUSOK

Erich Rudolf Jaensch.

(1883—1940.)

Az újabb német pedagógiai tudománynak egy jeles képviselője távozott nemrégiben az élők sorából *E. R. Jaenschnek*, a mindvégig nagy munkakedvvel dolgozó pszichológus-pedagógusnak személyében. Jaensch, ki 1883-ban született, 1913 óta a marburgi egyetemen a filozófia tanára és a pszichológiai intézet igazgatója volt. A kiváló tudós először a V. Urbantschitsch 1907. évi kutatásai óta ismert eidetikus, vagyis az *utóképek* és a *képzet* között álló szemléleti képek rendszeres vizsgálatával tűnt ki. Ugy találta, hogy a szemléleti képek az ifjúkori fejlődés szabályszerű láncszemét alkotják, de — kivéve egyes ritka eseteket — a későbbi életkorban elmaradnak. Megállapította továbbá, hogy az eidetikus hajlandóság a gyermekkor bizonyos szakaszában igen elterjedt jelenség. Ilyen gyermekekben tudvalevőleg megvan a képesség arra, hogy belső képzeleteket érzéki világossággal »külsőleg« lássák, mint valódi észrevételt és szemléletet. Ez a tény is igen érdekes fejlődéslele-